

Warszawa, 14-07-2023 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji

KMP.570.5.2023.JJ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Policyjnej Izby Dziecka w Łodzi**

1. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹. Polska przystąpiła do OPCAT na podstawie uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie i stanowi on część krajowego porządku prawnego (art. 87 i 91 Konstytucji). Podpisując OPCAT, Polska zobowiązała się do utworzenia krajowego mechanizmu prewencji, którego funkcję wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą działającego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)².

KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa – strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia

---

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r., poz. 1058, tekst jedn.; dalej: ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem³. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej⁴”.

Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie swojej wizyty członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁵. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁶.

Spostrzeżenia KMPT czynione podczas wizytacji opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁷.

KMPT nie jest organem dochodzeniowo-śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁸. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur i złego traktowania osób pozbawionych wolności oraz zaproponowanie rozwiązań mających na celu wyeliminowanie tego ryzyka. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ⁹ oraz zalecenia organów międzynarodowych.

W każdym przypadku, kiedy przedstawiciele Krajowego Mechanizmu ujawnią ryzyko zaistnienia naruszeń praw osób pozbawionych wolności (nawet jeśli jego istnienie wynika jedynie z relacji osób pozbawionych wolności), KMPT jest zobowiązany do wydania odpowiedniego zalecenia w raporcie. Dlatego też na

---

³ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁴ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁵ Zob. art. 20 OPCAT.

⁶ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁷ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. przykładowo Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2020 r., Część II – Jak pracuje KMPT?

⁸ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, pkt 6. Zobacz również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, New York and Geneva 2018, s. 4-6.

⁹ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

zalecenia końcowe w niniejszym raporcie należy patrzeć nie tylko przez pryzmat nieprawidłowości, które już zaistniały, lecz także przez pryzmat prewencji.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. nieletni, personel, osoby odwiedzające) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie od tego, czy udzieliła informacji prawdziwej czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że „żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób”.

3. Uwagi wstępne na temat wizytacji

Na podstawie art. 19 OPCAT oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 26 kwietnia 2023 r. przeprowadzono wizytację Policyjnej Izby Dziecka w Łodzi, ul. Inżyniera Stefana Skrzywaną 14 (dalej: PID, Izba, placówka). W skład delegacji KMPT wchodził: Justyna Zarecka (politolożka, specjalistka ds. bezpieczeństwa wewnętrznego), Łukasz Bębenista (prawnik) oraz dr Justyna Józwiak (socjolożka).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania nieletnich przebywających w PID, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, nieludzkemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania placówki z kom. Przemysławem Pawłowskim – kierownikiem PID;
- dokonano oglądu pomieszczeń, w tym m.in.: pokoi dla nieletnich, sanitariatów, świetlicy;
- przeprowadzono rozmowę z funkcjonariuszami pełniącymi służbę w PID;

- poddano analizie wybraną dokumentację, w tym m.in. protokoły zatrzymań nieletnich, książki ewidencji nieletnich, książki przebiegu służby w PID, książkę wizyt lekarskich, książkę skarg;

- zapoznano się z wybranymi przez delegację KMPT nagraniami monitoringu wizyjnego;

- wykonano dokumentację fotograficzną.

W trakcie pobytu delegacji KMPT w Izbie nie było żadnego nieletniego.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację związaną z funkcjonowaniem placówki.

W przedmiocie zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: legalność pobytu, traktowanie, prawo do informacji, prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym, dostęp do opieki medycznej, dostęp do obrońcy, możliwość powiadomienia osoby bliskiej o zatrzymaniu, możliwość złożenia skargi, warunki bytowe, oddziaływania kulturalno-oświatowe oraz kwalifikacje personelu. W raporcie wyszczególniono jedynie te obszary, które w ocenie przedstawicieli KMPT wymagają poprawy. Raport zawiera również problemy o charakterze systemowym związane z koniecznością zmiany obowiązującego prawa lub praktyki jego stosowania.

4. Charakterystyka placówki

PID funkcjonuje w ramach Wydziału Konwojowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi. Placówka przeznaczona jest dla 19 nieletnich (1 sala 5-osobowa dla dziewcząt, 2 sale 7-osobowe dla chłopców, a także 1-osobowa izolatka sanitarna).

W 2022 r. łącznie w PID przebywało 398 nieletnich. W 2023 r. do dnia wizytacji KMPT w placówce umieszczonych było 46 nieletnich.

W latach 2020-2023 nie stosowano w PID środków przymusu bezpośredniego (na wyposażeniu placówki jest 30 jednorazowych kajdanek, jednak nie były one używane). W analizowanym okresie nie odnotowano zdarzeń nadzwyczajnych.

Łącznie w PID zatrudnionych jest 12 funkcjonariuszy (w tym kierownik) oraz 2 pracowników cywilnych (gospodarz obiektu i pracownik gospodarczy). Służbę w PID każdorazowo pełni dwóch funkcjonariuszy (wychowawca i dyżurny) w trybie dwuzmianowym (dzienna zmiana w godzinach 8.00-20.00, nocna zmiana w godzinach 20.00-8.00). Od poniedziałku do piątku w PID jest także kierownik.

Od lipca 2021 r. do grudnia 2022 r. w PID w Łodzi umieszczani byli nieletni z Warszawy i okolic z uwagi na remont i czasowe wyłączenie z użytku Izby w Warszawie.

Co roku placówka kontrolowana jest przez sędziego Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi. Z analizy sprawozdań z kontroli przeprowadzonych w 2021 r.

i 2022 r. wynika, iż przeprowadzono je w oparciu o rozmowę z kierownikiem Izby, przegląd akt osobowych nieletnich oraz rejestr nieletnich. Z uwagi na pandemię odstąpiono od lustracji pomieszczeń. Sprawozdania zawierają pozytywną ocenę funkcjonowania PID, bez zaleceń.

5. Problemy systemowe

5.1. Brak obligatoryjnych badań lekarskich

Przebywający w placówce nieletni są poddawani badaniom lekarskim w sytuacjach, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję¹⁰, czyli w przypadku, gdy nieletni: znajduje się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, określonego w przepisach o państwowym ratownictwie medycznym; oświadcza, że cierpi na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia; jest chory zakaźnie; posiada zaburzenia psychiczne; jest po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka; a także gdy chodzi o kobiety w ciąży i karmiące piersią (§ 1 ust. 1 i 3).

Praktykę tę potwierdziła analiza wybranych protokołów zatrzymania, książki wizyt lekarskich (pomoc medyczna wzywana jest także w przypadku deklarowania myśli samobójczych), a także książki przebiegu służby.

Mimo że krajowe przepisy nie określają takiego obowiązku, KMPT wyraża przekonanie, że badaniu lekarskiemu powinien być poddany każdy nowo przyjęty zatrzymany.

Zapewnienie profilaktycznych badań medycznych wszystkich osób zatrzymanych przez Policję rekomenduje Polsce Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)¹¹. Z kolei Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) podczas wizyty w Polsce w 2017 r. zalecił, aby każdy nowo przybyły nieletni był zbadany przez lekarza tak szybko jak to możliwe i nie później niż 24 godziny po przyjęciu do placówki¹². Według CPT lekarz powinien porozmawiać i przeprowadzić badanie każdego nieletniego tuż po jego przyjęciu do miejsca detencji; poza wyjątkowymi okolicznościami rozmowę/badanie należy przeprowadzić w dniu przyjęcia. Jednakże osobą pierwszego kontaktu nowo przybyłego nieletniego ze służbą zdrowia może być wykwalifikowana

---

¹⁰ Dz. U. z 2012 r., poz. 1102.

¹¹ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 53 i 55.

¹² Raport dostępny na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-pola-1>.

pielęgniarka, która następnie składa sprawozdanie lekarzowi. Prawidłowo przeprowadzona procedura badania medycznego tuż po przyjęciu do ośrodka powinna umożliwić służbie zdrowia zidentyfikowanie nieletnich z potencjalnymi problemami zdrowotnymi (np. uzależnienie od narkotyków, skłonności samobójcze). Identyfikacja takich problemów na wystarczająco wczesnym etapie ułatwi przedsięwzięcie skutecznych działań zapobiegawczych w ramach programu opieki medyczno-psycho-socjalnej w danym ośrodku¹³.

Z kolei Podkomitet SPT zachęca do zagwarantowania badań rutynowych wszystkim osobom pozbawionym wolności. Zaleca się, aby opis badania zawierał m.in.: historię medyczną osoby zatrzymanej, w tym wszelkie zarzuty niedawnej przemocy, tortur lub złego traktowania; istnienie jakiegokolwiek dyskomfortu lub objawów; wynik badania klinicznego, w tym opis zaobserwowanych urazów oraz informacje na temat trwałości tych urazów¹⁴.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że badanie medyczne służące ujawnieniu ewentualnych śladów przemocy i tortur powinno spełniać dwa podstawowe kryteria – być przeprowadzone w najkrótszym możliwym czasie po zaistnieniu zdarzenia i z uwzględnieniem zasad dotyczących skutecznego dokumentowania tortur. Czas przeprowadzenia badania jest niezwykle ważny z uwagi na wymóg możliwie dokładnego określenia czasu powstałych obrażeń lub zgłaszanych dolegliwości. Podstawowe narzędzie dostarczające informacji i wskazówek, jak identyfikować i dokumentować przypadki stosowania tortur lub innego okrutnego traktowania albo karania, stanowi Protokół stambulski – Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. W dokumencie tym znajdują się skierowane do lekarzy i psychologów informacje pozwalające na dokonanie oceny, czy dana osoba była torturowana, oraz wskazówki, jak należy zgłaszać takie przypadki sądom lub organom śledczym. Pomimo iż Protokół stambulski nie ma charakteru wiążącego, prawo międzynarodowe zobowiązuje rządy do badania i dokumentowania przypadków tortur i innych form znęcania się, a także karania osób za nie odpowiedzialnych, w sposób wszechstronny, efektywny, bezzwłoczny i obiektywny. Aby jednak takie ściganie było możliwe, nieodzowne jest udokumentowanie występowania obrażeń

---

¹³ Zob. Pozbawienie wolności nieletnich, Wyciąg z Dziesiątego Sprawozdania Ogólnego, opublikowany w 1999 r. dostępny pod adresem: <https://rm.coe.int/16806ee54f>.

¹⁴ Zob. Raport Podkomitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu, Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu z wizyty na Ukrainie w dniach 19-25 maja i od 5 do 9 września 2016 r., dostępny pod adresem: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/CountryVisits.aspx?SortOrder=Chronological.

przez personel medyczny mający kontakt z osobą pozbawioną wolności. Skuteczna dokumentacja jest bowiem jedną z najbardziej fundamentalnych gwarancji ochrony przed torturami.

Podczas wizytacji PID w Łodzi delegacja KMPT ustaliła, że przy przyjęciu nieletniego do placówki funkcjonariusze zwracają uwagę na obrażenia na odkrytych, widocznych częściach ciała. Informacja ta jest odnotowywana w Książce przebiegu służby oraz w dokumentacji indywidualnej nieletniego. W przypadku zaobserwowania obrażeń, ran lub zadrapań nieletni kierowany jest, przed przyjęciem do PID, na konsultację lekarską.

Obowiązek opisanie obrażeń na widocznych częściach ciała mają także funkcjonariusze doprowadzający, którzy wpisują taką informację w protokole zatrzymania nieletniego (art. 48 ust. 4 pkt 6 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁵, dalej: ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich).

Zgodnie z zarządzeniem Nr 134 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 października 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka¹⁶ (dalej: Zarządzenie Nr 134) dokumentem dodatkowo wymaganym do przyjęcia do izby nieletniego posiadającego widoczne obrażenia ciała jest notatka służbowa dotycząca okoliczności ich powstania albo raport – jeśli wynika to z odrębnych przepisów, sporządzone przez wykonującego doprowadzenie lub konwój (§ 16 ust. 4 pkt 1). W przypadku nieletniego, któremu zgodnie z przepisami w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję udzielono niezwłocznie pierwszej pomocy medycznej lub poddano go niezbędnym badaniom lekarskim, wymagane jest zaświadczenie lekarskie o istnieniu lub braku przeciwwskazań medycznych do umieszczenia go w izbie (§ 16 ust. 4 pkt 2).

5.2. Dostęp do obrońcy od początku zatrzymania

W wizytowanym PID nie ma wyodrębnionego pokoju przeznaczonego do spotkań z obrońcą. Mogą się one odbywać w niewielkim pomieszczeniu, które służy do przeprowadzania sprawdzenia prewencyjnego i kontroli osobistej nieletnich i które jest niemonitorowane. Spotkania takie odbywają się poza zasięgiem wzroku i słuchu policjantów. Według relacji personelu do spotkań takich dochodzi bardzo rzadko. Jedną z ostatnich wizyt odbyła się, na prośbę obrońcy, na świetlicy (pomieszczenie monitorowane za pomocą kamery oraz poprzez lustro fenickie). Placówka nie dysponowała ponadto listą adwokatów i radców prawnych, które mogłyby być

---

¹⁵ Dz. U. z 2022 r., poz. 1700.

¹⁶ Dz. Urz. KGP z 2019 r., poz. 24.

udostępniane nieletnim lub ich opiekunom chcącym skorzystać z kontaktu z prawnikiem (więcej na ten temat w pkt 6.3).

Prawo dostępu do obrońcy jest jednym z podstawowych praw przysługujących zatrzymanym, stanowiącym gwarancję przeciwko złemu traktowaniu takich osób. CPT wielokrotnie podkreślał, iż prawo dostępu do adwokata powinno być zapewnione od samego początku trwania zatrzymania. Okres następujący bezpośrednio po momencie zatrzymania jest naznaczony największym ryzykiem zastraszenia i fizycznego złego traktowania. W związku z tym możliwość dostępu do adwokata przez osoby zatrzymane przez policję ma podstawowe znaczenie zabezpieczające przed złym traktowaniem (CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2011)¹⁷.

Nowe regulacje prawne, zawarte w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, w dużej mierze umożliwiają nieletniemu realizację prawa do obrony, w tym prawa do korzystania z pomocy obrońcy od chwili podjęcia pierwszej czynności z jego udziałem oraz prawo złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu (art. 36 ust. 1 pkt 1). Nieletniego po zatrzymaniu należy niezwłocznie przesłuchać (art. 48 ust. 8). Nieletni ma prawo do kontaktu z obrońcą po zatrzymaniu bez udziału osób trzecich (art. 48 ust. 7). Prawodawca w art. 37 ust. 7 ustawy przewidział przyznanie pomocy prawnej nieletniemu w przypadku konieczności natychmiastowego podjęcia czynności obrończych, w tym w przypadku zatrzymania, przesłuchania przez Policję, zastosowania wobec zatrzymanego nieletniego środka tymczasowego. Stosuje się wówczas przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego¹⁸ odnoszące się do dyżurów adwokatów i radców prawnych, mające zastosowanie w postępowaniu przyspieszonym.

Zgodnie z art. 48 ust. 6 i 7 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich nieletniemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich tego typu uregulowania odzwierciedlają tylko niektóre wymogi dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym¹⁹. Zaznaczyć jednak należy, że przepisy te powinny także wprost wskazywać, że do czasu zasięgnięcia porady prawnej przez nieletniego niedopuszczalne jest jego przesłuchanie lub

---

¹⁷ Raport dostępny na stronie: https://arch-bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czl_onz/pol-standards-cpt.pdf.

¹⁸ Dz. U. z 2022 r., poz. 1375.

¹⁹ Dz.U.U.E.L.2016.132.1.

prowadzenie innych czynności dowodowych, co wynika wprost z art. 6 ust. 3 dyrektywy 2016/800)²⁰.

Ponadto ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wskazuje przypadki, kiedy nieletni musi mieć obrońcę (art. 38 ust. 1 i 2). Z kolei art. 38 ust. 3 tej ustawy wskazuje, że nieletni, jego rodzice lub opiekun mogą złożyć wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Jednak sąd rodzinny uwzględnia wniosek tylko wówczas, gdy udział obrońcy w sprawie uzna za potrzebny. Dodatkowo sąd rodzinny może cofnąć wyznaczenie obrońcy z urzędu, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono (art. 38 ust. 8).

W ocenie RPO tak skonstruowane przepisy pozbawiają osoby mniej zamożne faktycznego dostępu do fachowej pomocy prawnej (bezpłatnej) do momentu wyznaczenia przez sąd obrońcy z urzędu. W opinii RPO każdy obywatel, a w szczególności nieletni, powinien mieć zapewniony kontakt z obrońcą od momentu zatrzymania i przez cały okres postępowania sądowego. W sytuacji, gdy nie ma obrońcy z wyboru, powinien otrzymać obrońcę z urzędu i mieć możliwość poufnego z nim kontaktu zaraz po zatrzymaniu, jeszcze przed pierwszym przesłuchaniem. Dostęp nieletniego do obrońcy jest bowiem pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej, wyłącznie do celów obrony w postępowaniu sądowym. Taki kontakt stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur, i to zarówno w odniesieniu do zachowania funkcjonariuszy dokonujących zatrzymania, konwoju nieletniego, jak i personelu miejsca detencji (np. funkcjonariuszy pełniących służbę w policyjnej izbie dziecka czy pracowników ośrodka wychowawczego)²¹.

Zgodnie ze standardami ONZ dotyczącymi ochrony nieletnich pozbawionych wolności: „Nieletni powinni mieć prawo do radcy prawnego i mieć możliwość ubiegania się o bezpłatną pomoc prawną, o ile taka pomoc jest dostępna, oraz regularnego komunikowania się ze swoimi doradcami prawnymi. W przypadku takiej komunikacji należy zapewnić prywatność i poufność”²².

Warto w tym miejscu odwołać się również do zaleceń Podkomitetu ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT), który rekomenduje, by dzieci i młodzież otrzymały od

---

²⁰ Zob. opinię do projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wyrażoną w piśmie z dnia 25 sierpnia 2021 r. Dostęp: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-resocjalizacja-nieletni-ustawa-opinia>.

²¹ Zob. opinię do projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wyrażoną w piśmie z dnia 25 sierpnia 2021 r. Dostęp: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-resocjalizacja-nieletni-ustawa-opinia>

²² Zob. Zasady Narodów Zjednoczonych dotyczące ochrony osób nieletnich pozbawionych wolności (Zasady z Hawany). Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113 z 14 grudnia 1990 r., Reguła 18, pkt a.

państwa odpowiednią ochronę prawną zarówno podczas przesłuchań, jak i na wszystkich etapach postępowania sądowego²³.

CPT w raporcie z wizyty w Polsce w 2017 r. wskazał, że w polskim prawie nadal brakuje przepisu umożliwiającego ustanowienie obrońcy z urzędu przed etapem postępowania przed sądem. Osoby zatrzymane przez policję, których nie stać na pokrycie kosztów pomocy prawnej, są więc w rzeczywistości pozbawione dostępu do prawnika. Komitet wezwał polskie władze do opracowania, bez dalszej zwłoki oraz we współpracy z Naczelną Radą Adwokacką, pełnoprawnego i odpowiednio finansowego systemu pomocy prawnej dla osób zatrzymanych przez policję, których nie stać na pokrycie kosztów usług prawnika, przy czym system taki powinien mieć zastosowanie od samego początku zatrzymania²⁴.

5.3. Stosowanie kajdanek wobec nieletnich

Przedstawiciele KMPT, analizując dokumentację nieletnich, zauważyli, że w kilku przypadkach funkcjonariusze dokonujący zatrzymania i doprowadzenia nieletniego do PID opisywali w oddzielnej notatce urzędowej fakt zastosowania wobec nieletniego podczas zatrzymania kajdanek na ręce z tyłu, mimo że w niektórych przypadkach widniała adnotacja, że nieletni był spokojny i wykonywał polecenia. Tymczasem, zgodnie z art. 15 § 6 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej²⁵ (dalej: ustawa o środkach przymusu bezpośredniego), w przypadku prewencyjnego użycia kajdanek lub gdy w ocenie uprawnionego prawdopodobieństwo podjęcia próby ucieczki, stawiania czynnego oporu lub wystąpienia zachowania mogącego zagrażać życiu, zdrowiu lub mieniu jest nieznaczne, kajdanki można założyć na ręce trzymane z przodu.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur, wizytując miejsca pozbawienia wolności, obserwuje od dłuższego czasu niepokojącą praktykę, polegającą na nadużywaniu przez funkcjonariuszy Policji prewencyjnego stosowania kajdanek wobec osób zatrzymanych. Odnosi się to zarówno do konwojowania osób zatrzymanych, jak i prowadzenia przesłuchań lub wstępnych rozpytań realizowanych w komisariatach.

---

²³ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce [CAT/OP/POL/ROSP/1, § 52] i na Ukrainie [CAT/OP/UKR/1, § 66]. Zob. również komentarz ogólny nr 10 (2007) Komitetu Praw Dziecka (ONZ) pt. Children's rights in juvenile justice, 25 kwietnia 2007 r., CRC/C/GC/10, § 27, 48, 49-50, 92.

²⁴ Zob. § 25 Raportu z wizyty w Polsce Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom przeprowadzonej w maju 2017 r., dostęp na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/raport-dla-polski-o-metodach-zapobiegania-torturom-po-polsku-resort-sprawiedliwo%C5%9Bci-opublikowa%C5%82>.

²⁵ Dz. U. z 2023 r., poz. 202.

Problem ten był przedmiotem wystąpienia generalnego Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji²⁶ z dnia 20 stycznia 2020 r.

Środki przymusu bezpośredniego powinny być stosowane w sposób niezbędny do osiągnięcia celu, w którym ich użyto. Ponadto należy zawsze korzystać ze środka o możliwie jak najmniejszej dolegliwości dla osoby poddanej jego działaniu i proporcjonalnego do stopnia zagrożenia (art. 6 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego). Od ich stosowania odstępuje się, gdy cel ich użycia został osiągnięty. Podkreślić także należy, iż ze środków przymusu bezpośredniego korzysta się z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby (art. 7 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego).

Z ustaleń KMPT wynika, że omówione powyżej zasady nie zawsze są w praktyce przestrzegane, a stosowanie kajdanek przez policjantów wobec nieletnich uzasadniane jest głównie aspektem prewencyjnym. Warto jednocześnie zaznaczyć, że w większości przypadków nieletni, wobec których stosowane były kajdanki w czasie realizacji doprowadzenia do placówki detencyjnej, nie przejawiali zachowań agresywnych oraz wykonywali polecenia funkcjonariuszy Policji.

W ocenie RPO rutynowe stosowanie kajdanek wobec nieletnich, których zachowanie nie uzasadnia prewencyjnego ich użycia, jest nie tylko nadużyciem, ale także poniżającym traktowaniem takich osób, w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności²⁷.

Profilaktyczne stosowanie kajdanek w czasie transportu krytykuje również CPT²⁸. W jego ocenie kajdanki nie powinny być stosowane jako zasada w czasie transportu (najlepiej, by konwojowani byli przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, co eliminuje konieczność zakładania kajdanek podczas podróży)²⁹. Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku, kiedy ich zastosowanie wydaje się absolutnie konieczne. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia osoby konwojowanej.

---

²⁶ KMP.570.29.2019.AN.

²⁷ Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284.

²⁸ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007) 40, § 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006) 28, § 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006) 20, § 126; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

²⁹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1. Warunki bytowe

PID znajduje się w wolno stojącym willowym budynku wybudowanym ok. 100 lat temu. Od początku lat 50. mieści się w nim Policyjna Izba Dziecka.

Mimo że warunki panujące w PID są w miarę dobre (w dniu wizyty panował w niej porządek, było czysto i schludnie), to należy mocno podkreślić, że w znacznej części nie spełnia ona wymogów określonych w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb³⁰ (dalej: rozporządzenie w sprawie pomieszczeń). Przykładowo:

- drzwi zamontowane w pokojach dla nieletnich są zwykłymi drewnianymi drzwiami wyposażonymi w zasuwkę, otwieranymi do wewnątrz pokoi, a zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia w sprawie pomieszczeń powinny być o wzmocnionej konstrukcji z dwiema zasuwami i zamkiem mechanicznym lub elektronicznym oraz łańcuchem zabezpieczającym, otwierane na zewnątrz;

- podłogi są drewniane (parkiet), a zatem nie są wykonane z materiałów trwałych i zmywalnych, odpornych na działanie wilgoci oraz preparatów czyszczących i dezynfekujących, o czym mowa w § 8 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie pomieszczeń;

- system alarmowy zainstalowany w pomieszczeniach nie ma bezpośredniego połączenia z dyżurnym najbliższej jednostki organizacyjnej Policji, co z kolei nie spełnia wymogu określonego w § 37 rozporządzenia w sprawie pomieszczeń.

Co prawda powierzchnia przypadająca na jedną osobę w pokoju nieletnich nie jest mniejsza niż 3 m², jednak materace znajdują się bardzo blisko siebie, a to z kolei może naruszać przestrzeń osobistą. Standard dotyczący metrażu jest spełniony w stopniu minimalnym. Z pomiarów wykonanych podczas wizytacji wynika, że pokój 5-osobowy (nr 9) posiadał powierzchnię 16,1 m², pokój 7-osobowy (nr 13) – 21,22 m², drugi pokój 7-osobowy (nr 10) – 22,56 m². Na jedną osobę w pokoju przypada zatem niewiele ponad 3 m². Taka liczba pokoi wywołuje wątpliwość co do tego, czy możliwe jest rozmieszczenie nieletnich w sposób, który uwzględniałby kryteria płci i wieku

---

³⁰ Dz. U. z 2012 r., poz. 638.

podane w § 6 pkt 2 i 3 Regulaminu pobytu w Izbie, będącego załącznikiem Nr 12 do rozporządzenia w sprawie pomieszczeń.

W budynku nie ma wyodrębnionej oddzielnej jadalni. Nieletni spożywają posiłki na świetlicy przy stole. W pomieszczeniach, gdzie przechowywane są rzeczy przekazane do depozytu oraz bielizna pościelowa, nie ma warunków do wyodrębnienia części przeznaczonej do przechowywania rzeczy należących do cierpiących na chorobę zakaźną osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

Ponadto budynek nie jest przystosowany do osób z niepełnosprawnością.

Podczas wizytacji delegacja KMPT dostrzegła zacieki na ścianach w pokoju kierownika, które pojawiły się po zimie i prawdopodobnie są przyczyną przeciekającego dachu. Pojedyncze zacieki znajdowały się także w izolatce sanitarnej. Odświeżenia wymagają także ściany w świetlicy.

Z dokumentacji PID wynika, że ostatni generalny remont odbył się w 2009 r.

Z uwagi na zaplanowaną budowę nowego budynku PID przy ul. Kwietniowej w Łodzi (który ma być połączony z VII Komisariatem Policji KMP w Łodzi) nie są planowane poważniejsze inwestycje w obecnej siedzibie. Wykonywane są tylko naprawy bieżące. Podstawowym utrudnieniem jest fakt, że budynek znajduje się pod ochroną konserwatora zabytków i zasadniczo niemal każda ingerencja w jego strukturę wymaga odpowiednich zgód i pozytywnych opinii. Jak ustaliła delegacja KMPT na podstawie dokumentacji dostępnej w Izbie, układ przestrzenny i konstrukcja budynku oraz jego zabytkowy charakter uniemożliwia wprowadzenie zmian i prawidłowe funkcjonowanie w zgodzie z przepisów rozporządzenia. W związku z tym przyjęto koncepcję budowy nowego budynku.

Biorąc pod uwagę, że PID w Łodzi, ze względu na swoje strategiczne położenie (centrum kraju), pełni istotną funkcję w systemie postępowania z nieletnimi (np. umieszczanie nieletnich podczas realizowania długotrwałych konwojów lub przejścia nieletnich z policyjnych izb dziecka będących w remoncie), niezwykle istotne jest zapewnienie bezpiecznych warunków i standardów pobytu.

W związku z powyższym KMPT zwraca się do Komendanta Wojewódzkiego Policji w Łodzi z prośbą o przesłanie informacji, na jakim etapie jest budowa nowej siedziby PID i kiedy planowane jest przeniesienie.

Delegacja KMPT ustaliła ponadto, że zasadą obowiązującą w Izbie jest odbieranie ubrań prywatnych wszystkim nieletnim. Otrzymują oni w zamian zastępczą odzież, bieliznę i obuwie. Dziewczętom odbierane są staniki z fiszbinami, na czas pobytu otrzymują one staniki jednorazowe lub topy na ramiączkach będące na wyposażeniu Izby. Taka sytuacja może wywoływać skrępowanie u kobiety, niezależnie

od jej wieku. Nie ulega jednak wątpliwości, że stres z tym związany może być szczególnie dotkliwy dla dziewcząt (nastolatek). Muszą bowiem przebywać wspólnie z chłopcami lub męskim personelem Izby (większość czasu nieletni spędzają wspólnie na świetlicy).

W ocenie KMPT taka praktyka jest zbyt daleko idąca. Zgodnie z § 7 pkt 1 Regulaminu pobytu w Izbie, będącego załącznikiem Nr 12 do rozporządzenia w sprawie pomieszczeń, na czas pobytu w izbie nieletni otrzymuje nieodpłatnie odzież, bieliznę i obuwie, odpowiednie do pory dnia i roku, o ile własna odzież nieletniego nie nadaje się do użytku lub jeśli jej używanie jest niedopuszczalne ze względów higienicznych. Decyzję w tym zakresie podejmuje kierownik izby lub wyznaczona przez niego osoba. Tymczasem w wizytowanej placówce nie ma możliwości pozostania we własnej odzieży, koniecznością jest bowiem oddawanie prywatnej odzieży i bielizny do depozytu.

6.2. Rozpytania nieletnich

Analizując dokumentację nieletnich, delegacja KMPT natrafiła na wpisy mogące świadczyć o rozpytywaniu nieletnich na okoliczność popełnionego przez nich czynu karalnego przez funkcjonariuszy pracujących w PID. Przykładowo, w dokumencie opatrzonym nagłówkiem „Kwestionariusz przyjęcia nieletniego do PID”, w części pt.: „Informacja o przyczynach zatrzymania nieletniego w Izbie Dziecka”, znajdowała się adnotacja funkcjonariusza, że nieletni:

- nie przyznaje się do zarzucanego mu czynu karalnego i twierdzi, że nie wie dlaczego został zatrzymany;
- wspomina, że nie jest to jego jedyny konflikt z prawem;
- oświadcza, że nie spotkał się ze zjawiskiem przemocy fizycznej i psychicznej w domu.

W wybranych do analizy kwestionariuszach dotyczących nieletnich cudzoziemców znajdowały się wpisy: „nieletni nie został rozpytany na okoliczność popełnienia czynu karalnego z uwagi na barierę językową”.

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 134 policjant przyjmujący nieletniego do izby jest zobowiązany przeprowadzić rozmowę z przyjmowanym nieletnim w celu uzyskania informacji na temat całokształtu jego sytuacji życiowej, w szczególności dotyczących stanu zdrowia oraz ewentualnej potrzeby przeprowadzenia badań lekarskich, dotychczasowego stylu życia, sytuacji rodzinnej i materialnej, przemocy w rodzinie, edukacji, przyczyny pobytu w izbie, przejawów demoralizacji (§ 17 ust. 2 pkt b Zarządzenia Nr 134).

W ocenie KMPT powyższe przepisy nie upoważniają policjantów pracujących w PID do uzyskiwania szczegółowych informacji na temat zarzucanych nieletnim czynów karalnych, a w szczególności do ustalania, czy nieletni się do tych czynów przyznaje, czy nie. Zadania te są w kompetencji odpowiednich wydziałów i wyspecjalizowanych komórek działających w strukturach Policji (np. komórek do spraw nieletnich, służb kryminalnych) przy zapewnieniu nieletniemu odpowiednich gwarancji (m.in. obecności opiekuna prawnego, obrońcy itp.) i dlatego nie powinny być realizowane w PID. Osoby nieletnie nie powinny ponadto składać oświadczeń ani podpisywać się pod żadnymi dokumentami odnoszącymi się do przestępstw, o które są podejrzani, bez obecności prawnika i/lub osoby zaufanej, na której pomoc mogą liczyć. Chociaż nieletni mogą stanowić cenne źródło informacji dla pracy wykrywczej, czynności te nie powinny być wykonywane w policyjnych izbach dziecka.

Wyrażając zrozumienie dla konieczności dokumentowania przez policjantów w formie notatki służbowej informacji uzyskanych w wyniku dobrowolnej i spontanicznej rozmowy z nieletnim, KMPT rekomenduje, aby poinformować funkcjonariuszy pełniących służbę w PID, że szczegółowe wypytywanie wbrew ich woli o okoliczności popełnionych czynów zabronionych, prowadzenie rozmowy w taki sposób, aby nieletni się przyznał lub nie do czynów karalnych, nakłanianie do ujawnienia innych osób biorących udział w przestępstwie itp. – jest praktyką przekraczającą uprawnienia policjantów pełniących służbę w PID.

6.3. Prawo do informacji

KMPT podkreśla, że dostęp do informacji maksymalizuje poczucie bezpieczeństwa nieletniego, pozwalając mu odgrywać aktywną rolę w zabezpieczeniu własnych praw. Pełni więc prewencyjną funkcję w zapobieganiu przemocy.

Analizując wybrane protokoły zatrzymania nieletnich, przedstawiciele KMPT odnotowali, że w każdym z nich zawarta jest informacja o tym, że nieletni został poinformowany o przyczynie zatrzymania oraz pouczone o przysługujących mu prawach: do obrony, do składania lub odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza lub tłumacza języka migowego, o prawie do złożenia oświadczenia do protokołu zatrzymania, do otrzymania kopii protokołu zatrzymania, do kontaktu z rodzicem, opiekunem lub obrońcą, do dostępu do niezbędnej pomocy medycznej, a także o prawie do złożenia zażalenia do sądu rodzinnego na zatrzymanie oraz nawiązania kontaktu z urzędem konsularnym lub przedstawicielem dyplomatycznym, a w razie zatrzymania osoby nieposiadającej żadnego obywatelstwa – z przedstawicielem państwa, w którym ma stałe miejsce zamieszkania. Pod tą formułą znajduje się najczęściej wpis

funkcjonariusza Policji, iż „nieletni oświadczył, że został pouczony o przysługujących mu prawach. Treść pouczenia zrozumiał. Z przysługujących mu praw nie korzysta”.

Wątpliwości delegacji KMPT budzi praktyka wpisywania powyższej formuły w przypadku nieletnich cudzoziemców, którzy nie znają języka polskiego ani też praw i procedur obowiązujących w Polsce. Jak wykazała analiza protokołów zatrzymania, w ciągu ostatnich dwóch lat odnotowano dużą liczbę nieletnich z Ukrainy, którzy w wyniku wojny przyjechali do Polski. Wśród nich byli także wychowankowie domów dziecka, którzy oczekiwali w PID na konwój do placówek wychowawczych. Składali podpisy w protokołach zatrzymania, pomimo że w czynnościach nie uczestniczył tłumacz, a w dokumentacji placówki znajdowały się zapisy świadczące o trudnościach w porozumieniu się ze względu na barierę językową. W takiej sytuacji trudno uznać, aby nieletni zrozumiał pouczenie.

W powyższych przypadkach tłumacz nie pojawiał się także na etapie pobytu nieletniego w PID, mimo że § 1 ust 3 Regulaminu pobytu w Izbie, będącego załącznikiem Nr 12 do rozporządzenia w sprawie pomieszczeń, wskazuje, że nieletniemu, który nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, zapewnia się bezpłatną pomoc tłumacza w sprawach dotyczących pobytu w izbie. Tymczasem w PID nieletni cudzoziemcy, co do których nie można było mieć pewności, że rozumieją język polski, i to w stopniu obejmującym nomenklaturę prawną, składali podpisy pod dokumentami sporządzonymi w języku polskim.

W placówce znajdują się natomiast regulaminy przetłumaczone na następujące języki: ukraiński, rosyjski, angielski, czeski, słowacki, węgierski, niemiecki, francuski, litewski, łotewski, estoński, hiszpański, portugalski, włoski, rumuński, szwedzki i duński. W przypadku nieletnich z Ukrainy w dokumentacji PID znajdowała się adnotacja, że zapoznali się oni z regulaminem w języku ukraińskim.

Przedstawiciele KMPT rekomendują, by w dokumentacji cudzoziemców każdorazowo umieszczać informację: czy nieletni posługiwał się językiem polskim, w jakim języku nastąpiło pouczenie o regulaminie PID oraz czy w czynnościach uczestniczył tłumacz. W przypadku zatrzymanego obcokrajowca nieposługującego się językiem polskim lub gdy istnieją obawy co do stopnia posługiwania się tym językiem, zaleca się, by przy czynnościach związanych z przyjęciem był obecny tłumacz, tak aby możliwe było zapoznanie nieletniego z przysługującymi mu uprawnieniami. Należy też zadbać, by podpisywane przez cudzoziemców oświadczenia były tłumaczone na język dla nich zrozumiały.

KMPT wielokrotnie podkreślał, że sytuacja prawna dziecka pozbawionego wolności, które nie jest reprezentowane przez obrońcę, rodzi szereg niebezpieczeństw. Dziecko znajdujące się w detencji może nie mieć świadomości, jakie

będą konsekwencje składanych przez nie oświadczeń albo toczących się czynności z jego udziałem ani tego, jak będą oceniane dowody zgromadzone w sprawie.

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE, Państwa członkowskie powinny dokładać starań, aby udostępniać – np. na stronie internetowej lub w ulotkach dostępnych na posterunkach Policji – informacje ogólne mające ułatwiać podejrzanym lub oskarżonym uzyskanie dostępu do adwokata³¹.

W celu zwiększenia skuteczności gwarancji dostępu do obrońcy KMPT zaleca sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Łodzi, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymane i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci.

6.4. Zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, kulturalno-oświatowe, sportowo-rekreacyjne

Zgodnie z § 14 ust. 3 pkt 3 Zarządzenia Nr 134 do obowiązków wychowawcy w szczególności należy prowadzenie z nieletnim zajęć wychowawczo-opiekuńczych, kulturalno-oświatowych, sportowo-rekreacyjnych oraz nadzorowanie nieletnich podczas prac porządkowych na terenie izby.

Jak ustaliła delegacja KMPT, nieletni większość czasu spędzają na świetlicy wyposażonej w stół do ping-ponga, stół i ławy. Do ich dyspozycji jest także telewizor, książki i gry planszowe. W dokumentacji dotyczącej niektórych nieletnich znajdowały się krótkie prace pisemne. Z analizy wybranych losowo fragmentów nagrań z monitoringu nieletnich na świetlicy wynika, że większość dnia spędzają na oglądaniu telewizji, leżąc na ławach. W PID znajduje się pole spacerowe. Nie posiada ono jednak stałego wyposażenia sportowego. Z relacji pracowników wynika, że w ciągu ostatnich dwóch lat nie było ono używane, ponieważ nieletni wolą spędzać czas przed telewizorem. W PID nie ma również psychologa, który mógłby wesprzeć nieletnich dodatkowymi oddziaływaniami.

W ocenie KMPT niezwykle ważne jest, aby nieletni odpowiednią część dnia spędzali, uczestnicząc w konstruktywnych zajęciach o charakterze oświatowym, kulturalnym i rekreacyjnym, wykraczających poza oglądanie telewizji, grę w tenisa

---

³¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności – reguła 27 (Dz.U.U.E.L.2013.294.1).

stołowego, gry planszowe, rysowanie, czytanie książek/czasopism i rozmawianie z personelem.

Delegacje KMPT spotykały podczas wizytacji policyjnych izb dziecka placówki, które wyróżniały się pod względem oferty skierowanej do nieletnich³². Wachlarz zajęć obejmował m.in. zajęcia na temat uzależnień, lekcje języka polskiego, matematyki czy biologii, zajęcia mające na celu przypomnienie i utrwalenie wiadomości z zakresu ortografii, gramatyki i geografii, ale również sprawdzające spostrzegawczość i umiejętności logicznego myślenia nieletnich.

W związku z powyższym KMPT zaleca, aby funkcjonariusze PID w Łodzi podjęli działania zmierzające do opracowania programu konstruktywnych zajęć dla zatrzymanych dzieci, z naciskiem położonym na edukację i kulturę, a także zwiększyli gamę oddziaływań sportowo-rekreacyjnych, przeznaczając w tym przynajmniej 1 godzinę na zajęcia na świeżym powietrzu (dla osób znajdujących się przez dłuższy czas, tj. 24 godz. i dłużej), co ograniczy bierne spędzanie czasu przez nieletnich do minimum. Warto zaznaczyć, że CPT w raporcie z wizytacji w Polsce w 2017 r. wezwał polskie władze do realizacji wieloletniego zalecenia, by wszystkie osoby zatrzymane przez policję na czas 24 godzin i dłuższy mogły codziennie skorzystać z zajęć na świeżym powietrzu³³ (§ 33).

6.5. Personel

Funkcjonariusze Policji pełniący służbę w PID uczestniczyli w latach 2019–2023 w szkoleniach z zakresu m.in.: metod i form pełnienia służby w policyjnych izbach dziecka, Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (w kontekście zachowań ksenofobicznych, rasistowskich i polityki wyznaniowej), ujawnienia przemocy w rodzinie policjanta, procedury Niebieskiej Karty, sprawdzania prewencyjnego, zasad etyki zawodowej policjanta, podstaw prawnych i faktycznych zatrzymania nieletniego, postępowania w przypadku ujawnienia nieletniego zagrożonego demoralizacją, przesłanek zatrzymania nieletniego, stosowania środków przymusu bezpośredniego, przestępstw motywowanych uprzedzeniami, postępowania z osobami z zaburzeniami psychicznymi, redukcji stresu, przestrzegania zasad równego traktowania.

---

³² Zob. Raport z wizytacji policyjnych izb dziecka przeprowadzonych przez Krajowy Mechanizm Prewencji, Warszawa 2012, dostępny na stronie: https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/RAPORT_PID.pdf.

³³ Zob. § 25 Raportu z wizyty w Polsce Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom przeprowadzonej w maju 2017 r., dostęp na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/raport-dla-polski-o-metodach-zapobiegania-torturom-po-polsku-resort-sprawiedliwo%C5%9Bci-opublikowa%C5%82>.

Mimo szerokiego wachlarza szkoleń, KMPT zachęca do poszerzenia go o zagadnienia takie jak przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu i komunikacja interpersonalna, a także systematyczne szkolenia z udzielania pierwszej pomocy.

W ocenie KMPT odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi, ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wychwytywania niepokojących sygnałów, świadczących o złym traktowaniu.

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji zwraca też uwagę CPT, podkreślając, że dozór i opieka nad osobami nieletnimi pozbawionymi wolności jest zadaniem szczególnie wymagającym. Personel powołany do wypełniania tego zadania powinien być starannie dobrany pod względem osobistej dojrzałości i zdolności do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z pracą i dbaniem o dobro tej grupy wiekowej. W szczególności powinien być zaangażowany w pracę z młodymi ludźmi oraz być w stanie właściwie motywować osoby nieletnie, za które ponosi odpowiedzialność. Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi jedynie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jak i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu obowiązków³⁴.

Podczas ostatniej wizyty w Polsce w 2017 r. CPT podkreślił, że należy dążyć do przeszkolenia personelu w zakresie rozwiązywania konfliktów oraz stosowania strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji³⁵.

7. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają:

7.1. Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Łodzi:

7.1.1. poinformowanie funkcjonariuszy pełniących służbę w PID, że szczegółowe rozpytywanie nieletnich wbrew ich woli na temat okoliczności popełnionych czynów zabronionych, prowadzenie rozmowy w taki sposób, aby nieletni się przyznał lub nie do czynów karalnych, nakłanianie do ujawnienia innych osób biorących udział w

---

³⁴ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 33.

³⁵ Raport dostępny na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-pola-1>.

przestępstwie itp. – jest praktyką przekraczającą uprawnienia policjantów pełniących służbę w PID;

7.1.2. umieszczanie w dokumentacji dotyczącej cudzoziemców informacji: czy nieletni posługiwał się językiem polskim, w jakim języku nastąpiło pouczenie o regulaminie PID oraz czy w czynnościach uczestniczył tłumacz. W przypadku zatrzymanego obcokrajowca nieposługującego się językiem polskim lub takiego, co do którego istnieją obawy co do stopnia posługiwania się takim językiem, zaleca się, by przy czynnościach związanych z przyjęciem był obecny tłumacz, tak aby możliwe było zapoznanie nieletniego z przysługującymi mu uprawnieniami. Należy też zadbać, by podpisywane przez cudzoziemców oświadczenia były tłumaczone na język dla nich zrozumiały;

7.1.3. sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Łodzi, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymane i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci;

7.1.4. podjęcie działań zmierzających do opracowania programu konstruktywnych zajęć dla zatrzymanych nieletnich z naciskiem położonym na edukację i kulturę, a także zwiększenie gamy oddziaływań sportowo-rekreacyjnych, z przeznaczeniem przynajmniej 1 godziny dziennie na zajęcia na świeżym powietrzu (dot. osób znajdujących się przez dłuższy czas, tj. 24 godz. i dłużej), co ograniczy bierne spędzanie czasu przez nieletnich do minimum;

7.1.5. przeprowadzenie szkoleń dla funkcjonariuszy w zakresie: przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, komunikacji interpersonalnej, rozwiązywania konfliktów, stosowania strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji, a także systematycznych szkoleń z udzielania pierwszej pomocy;

7.1.6. umożliwienie posiadania przez nieletnich prywatnej odzieży.

7.2. Komendantowi Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi:

7.2.1. przesłanie informacji, na jakim etapie jest budowa budynku potencjalnie przeznaczonego na siedzibę PID i na kiedy planowana jest jej zmiana.

Opracowała: dr Justyna Józwiak

Za Zespół:

Z poważaniem

Przemysław Kazimirski

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/